

20. Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проектами / З.Таран // Відкритий урок. – 2004. – №5/6. – С. 18-20.
21. Шишов С. Е. Проектный метод: проблемы и перспективы / С.Е. Шишов // Метод проектов в технологическом образовании школьников: Материалы Международного семинара. – С-Пб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. – С. 7-15.

Тадеуш Е.Н.

МЕТОД ПРОЕКТОВ КАК ФОРМА ПРОДУКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ

В статье раскрыта сущность, содержание и функции метода проектов. Представлена подробная характеристика типологии учебных проектов по различным классификационным признакам, обоснована специфика организации, этапы выполнения и целесообразность применения метода проектов в учебном процессе как формы продуктивного обучения студентов.

Внедрение проектной технологии в учебный процесс будет способствовать лучшему усвоению знаний студентами, развитию творческого мышления; формированию навыков групповой командной работы и коммуникации, развитию умений управления конфликтными ситуациями; способствовать обучению методам поиска, сбора, анализа и синтеза информации для решения поставленных учебных задач.

Ключевые слова: метод проектов, проектная технология, проектная деятельность, продуктивное обучение.

O.N.Tadeush

PROJECT METHOD AS AN EFFECTIVE LEARNING FORM TEACHING STUDENTS

The article deals with the investigation of the essence, content and functions of project method. The author has described in detail the classifications of class projects according to different criteria, substantiated the specific features of the organization, execution phases and applicability of the project method in educational process as an effective learning form teaching students.

The author has specified the requirements for the organization of students' project activities: problem setting; theoretical, practical and educational relevance of the project; organization of students' research work; development of the content-related part of the project with recorded phase results; selection of research methods, data collection, classification and analysis; discussion of results; presentation of results; project estimation; conclusions and directions for future research.

General execution phases of class projects have been singled out and described in detail, namely: the information-oriented phase, technological realization, summarizing the results, creative representation, project defense.

The author has come to the conclusion that the introduction of project method in educational process will facilitate the acquisition and deepening of students' knowledge, will develop their creative thinking, skills of team work, communication and conflict management, ability to use the methods of data search, collection, analysis and synthesis, necessary to solve the set tasks.

Key words: project method, project technology, project activities, effective learning.

Подано до редакції 23.10.2017.

УДК 378.937

© 2017

Татарнікова А.А.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ-МУЗИКАНТА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

У статті обґрунтовано перспективи розвитку творчої індивідуальності фахівця-музиканта у процесі його професійної, зокрема, диригентсько-хорової підготовки в контексті ідей компетентнісного підходу. Розкриваючи суть провідних понять цієї нової освітньої парадигми, автор концентрує увагу на значущості формування професійної компетентності майбутнього фахівця-музиканта з арт-менеджменту під час його навчання у вищому мистецькому навчальному закладі. Розкрито сутність і специфіку професійної компетентності з арт-менеджменту як соціально значущого новоутворення особистості фахівця-музиканта, яке тлумачиться як інтегральний феномен у складі управлінської, сервісної, лідерської, персональної компетенцій. Подано ідею про необхідність створення інноваційної моделі організації вищої мистецької освіти на основі впровадження нових освітніх технологій, зокрема технологій арт-менеджменту.

Ключові слова: фахова підготовка, майбутні фахівці-музиканти, арт-менеджмент, професійна компетентність з арт-менеджменту, формування професійної компетентності з арт-менеджменту.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У духовному відновленні українського суспільства, як зазначено у провідних державних документах (Конституція України; Закони України «Про охорону культурної спадщини», «Про національний культурний продукт»; Концепція державної цільової програми підтримки культури і мистецтва на період до 2020 р.) зростає роль культури, яка має величезний потенціал з художнього, літературного й музичного мистецтва. При цьому звертається особлива увага на те, що в умовах стрімкого розвитку світового арт-ринку і креативних індустрій, сучасна мистецька діяльність, зберігаючи свої традиційні особливості, стає дуже різноманітною, вимагаючи ефективного менеджменту і виваженого фінансово-економічного супроводу в умовах ринкової економіки для забезпечення спроможності протистояти негативним видам конкуренції в сфері культурних послуг, без чого у сучасному світі не виживе навіть самий висококваліфікований творчий колектив або талановитий митець. Необхідність навчання арт-менеджменту фахівців-музикантів переважно зумовлена соціальними проблемами, підвищенням естетичних, моральних,

патріотичних, духовних потреб широкого кола слухачів і поціновувачів музичного мистецтва [2]. Для цього сучасному диригенту хору вже недостатньо лише сформувати творчий колектив і професійно його підготувати, оскільки йому необхідно організувати відповідний культурний простір, прорекламувати й донести свою «творчу продукцію» до слухачів як замовників, цінувальників і споживачів мистецьких послуг, що, як мінімум, вимагає його професійної компетентності з арт-менеджменту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Існуюча джерельна база з проблеми формування творчої індивідуальності музиканта представлена різноманітними підходами і концепціями, серед яких ті, що пов'язані з модернізацією і диверсифікацією вітчизняної системи мистецької (Л. Масол, О. Михайліченко, М. Поплавський, Н. Філіпчук) і музично-педагогічної (І. Бойчев, Н. Овчаренко, О. Олексюк, Г. Падалка, А. Растрігіна, В. Черкасов, Л. Шевченко, О. Щолокова) освіти; оновленням змісту професійної підготовки музикантів шляхом викладання навчальних курсів з артистичного (О. Кулдиркаєва, О. Шилова), персонального (А. Акчуріна, Т. Житеньова), соціально-культурного (О. Безгін, А. Жаркова, Т. Сумінова, В. Чижиков) й музичного (С. Корнєєва, С. Іванов, І. Пригожин) менеджменту.

Натомість, незважаючи на суттєвий доробок означених вище вчених, проблема формування професійної компетентності з арт-менеджменту у майбутніх фахівців-музикантів не знайшла свого належного теоретико-концептуального й науково-методичного обґрунтування. Через це, у процесі їх фахової підготовки, яка відбувається у різних типах вітчизняних вищих навчальних закладів (музичні академії, університети культури та мистецтв, гуманітарні та педагогічні університети), мають місце *суперечності* між:

- стрімким розвитком арт-менеджменту як сучасної науки, потужної соціокультурної та освітньої практики, визнаних у всьому світі та відсутністю відповідної державної нормативно-законодавчої бази щодо його практичного впровадження як професійно орієнтованої навчальної дисципліни, необхідної для вдосконалення фахової підготовки випускників мистецьких спеціальностей;

- бажанням студентів-музикантів розвиватися в статусі ефективно діючих керівників музичних колективів, здатних не тільки створювати, але й успішно просувати на арт-ринок творчі продукти своєї мистецької діяльності та відсутністю у змісті їх фахової підготовки блоку теоретичних знань з арт-менеджменту;

- особистою потребою майбутніх фахівців-музикантів у набутті професійної компетентності з арт-менеджменту вже під час фахової підготовки та недостатньою розробленістю теоретико-концептуальних, організаційно-педагогічних і науково-методичних засад означеного процесу.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягала в обґрунтуванні перспектив розвитку творчої індивідуальності фахівця-музиканта у процесі професійної підготовки в контексті компетентнісного підходу, зокрема, впродовж формування в нього професійної компетентності з арт-менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження... Створення теоретичної моделі творчої індивідуальності фахівця-музиканта спиралося на наступні висунуті положення:

- вимоги роботодавців формулюються не тільки і не стільки у форматі «знань» випускників, скільки в термінах способів діяльності («вміння», «здатність», «готовність») [1, с.28]. Отже, практикою затребувані результати професійної освіти не у вигляді того, що знає випускник, а у формі його практичної готовності до діяльності в типових і нестандартних ситуаціях професійного життя [7, с.8]. Мова йде про особливі освітні результати – про ключові й базові «компетенції» та «професійні компетентності» студентів як майбутніх фахівців, в рамках яких знання є необхідною, але недостатньою умовою досягнення певної якості професійної освіти [3, с.24];

- компетенція – це предметна галузь, в якій фахівець є ґрунтовно поінформованим та виявляє готовність до виконання дій у відповідності до посадових вимог згідно прийнятих стандартів їх виконання [9, с.16];

- професійна компетентність – це інтегрована характеристика якостей особистості фахівця, що набувається впродовж фахової підготовки як її прикінцевий освітній результат шляхом оволодіння ним певними компетенціями, що зумовлюють кваліфіковане здійснення функцій професійної діяльності. компетентність тлумачиться як здатність особистості успішно задовольняти індивідуальні й соціальні потреби через набуті знання, пізнавальні та практичні уміння й навички, сформовані ставлення, емоції, мотивації й цінності, дотримання етики поведінки [5, с.22].

- сутнісні характеристики професійної компетентності: ефективне використання здібностей, що дозволяє плідно здійснювати професійну діяльність згідно з вимогами робочого місця; володіння знаннями, уміннями й навичками, необхідними для роботи за фахом за одночасної автономності і гнучкості у вирішенні професійних проблем; розвинена співпраця з колегами і професійним міжособистісним середовищем; інтегроване поєднання знань, здібностей і установок, оптимальних для виконання трудової діяльності в сучасному виробничому середовищі; здатність робити що-небудь добре, ефективно в широкому форматі контекстів з високим ступенем саморегулювання, саморефлексії; швидкою, гнучкою і адаптивною реакцією на динаміку обставин і середовища [8, с.37].

З огляду на наведені вище визначення, професійну компетентність творчої індивідуальності фахівців-музикантів з арт-менеджменту правомірно тлумачити у широкому і вузькому значенні.

У широкому значенні професійна компетентність майбутніх фахівців-музикантів з арт-менеджменту – це інтегративна характеристика якостей особистості, що визначає коло їх посадових повноважень і функцій професійної діяльності як арт-менеджерів у сфері управління музичним мистецтвом, наявність необхідних для цього мотивацій і досвіду, фахових знань з музикознавства, музичного виконавства, сучасної економіки та менеджменту, теорії та психології управління артосферою, здатності й готовності до їх практичної реалізації на рівнях:

- управління стратегічними завданнями (через пошук інновацій, прийняття обґрунтованих управлінських рішень, доведення їх до виконавців, визначення переваг і творчих ресурсів, врахування ризиків при обґрунтуванні бізнес-проектів, прогнозування адекватних результатів);

- управління окремими арт-проектами (шляхом розробки бізнес-планів, здатних задовільнити духовно-естетичні потреби і смаки інвесторів мистецьких послуг, мотивування й корегування різних сценаріїв їх здійснення, отримання фінансування, адміністративної підтримки);

- управління відносинами (на підставі здатності підбирати високохудожній репертуар, який користується попитом споживачів, мобілізувати роботу членів музичного колективу, приймати оптимальні рішення щодо його перспективного розвитку, передбачати конфлікти);

- управління собою (через неперервний професійний саморозвиток, вияв емоційного інтелекту, своєчасне рефлексування та корегування власної діяльності у сфері музичного менеджменту).

У вузькому значенні професійна компетентність майбутніх фахівців-музикантів з арт-менеджменту правомірно тлумачити як різновид управлінської компетентності, яка набувається впродовж опанування основ наукової теорії арт-менеджменту у формі вивчення відповідного блоку знань або навчальної дисципліни, спрямованих на їх ознайомлення з новими реаліями у сфері управління мистецтвом в умовах розвитку арт-ринку та креативних індустрій, а також пробудження професійного інтересу до опанування функцій управлінської діяльності нових типів фахівців в артосфері, зокрема арт-менеджера. Це соціально значуще новоутворення особистості майбутніх фахівців-музикантів, яке зумовлює їх предметну поінформованість та функціонально-рольову обізнаність з ефективного управління креативними процесами в суспільстві ринкової економіки, здатність і готовність до практичної реалізації інноваційних проектів у сфері музичного мистецтва, наявність необхідних для цього мотивацій і досвіду художньо-творчої діяльності.

Отже, при конкретизації структури професійної компетентності майбутніх фахівців-музикантів з арт-менеджменту у її широкому та вузькому значенні, що, зокрема, зумовлено відсутністю у вітчизняних вищих навчальних закладах відповідних освітньо-професійних програм на рівнях бакалаврату і магістратури, ми дійшли висновку, що її правомірно представити у складі чотирьох відповідних компонентів:

- управлінської компетенції, яка, ґрунтуючись на спеціальному блоку знань з теорії арт-менеджменту, завдяки його культурологічній функції, забезпечує розуміння сучасних способів створення, збереження й розповсюдження творів музичного мистецтва, усвідомлення сутності кардинальних змін у сфері розвитку академічного мистецтва й причин виникнення музичного шоу-бізнесу, зумовлених законами функціонування арт-ринку та мистецьких послуг. Означена компетенція віддзеркалює новий – організаційно-підприємницький контекст професійної діяльності сучасного фахівця-музиканта як творця арт-продукту (виконавця, керівника музичного колективу, ініціатора арт-проекту), що має художньо-естетичну й комерційну цінність;

- сервісної компетенції, що відображаючи проектно-організаційну функцію арт-менеджменту, забезпечує розуміння професійних завдань, принципів і методів управлінської діяльності фахівця-музиканта як арт-менеджера, доцільності використання різних технологій арт-менеджменту при розв'язанні нестандартних управлінських ситуацій, пов'язаних із здійсненням пропаганди музичних творів і програм, відповідних мистецьких послуг, їх позиціонуванням, промоутерством, фандрайзингом;

- лідерської компетенції, яка враховуючи інформаційно-комунікативну функцію арт-менеджменту, забезпечує, з одного боку, здатність пошуку високохудожнього музичного репертуару, доступного для виконавців та слухачів, реалізації творчих проектів із залученням інвестицій комерційних структур і приватного капіталу, формування ефективного іміджу як окремих музикантів, так і музичного колективу в цілому, а з іншого – здатність фахівця-музиканта як арт-менеджера здійснювати продуктивну взаємодію з суб'єктами управлінського спілкування згідно корпоративних цінностей та орієнтацій, толерантно поводитися з партнерами на основі емпатійних налаштувань; впливати на думку музичного колективу, формувати команду одностайців; встановлювати позитивний мікроклімат, попереджати конфліктні ситуації;

- персональної компетенції, яка відбиваючи креативно-творчу функцію арт-менеджменту й відповідний контекст професійної діяльності фахівця-музиканта, ґрунтується на професійному покликанні (любіві до музичного мистецтва і відповідальності за його розвиток, мотивах творчих досягнень і потреби самоствердження в його сфері), зацікавленому ставленні до музично-управлінської діяльності і до себе як її провідного суб'єкта –

організатора, контролера й менеджера музично-виконавського процесу, бажанні опанувати техніки самоменеджменту (самопізнання власних ділових, особистісних якостей і психофізичних особливостей, корекція ділової поведінки і спілкування, планування успішної кар'єри) з метою досягнення професійно-особистісної ефективності [6, с.253-254].

Таким чином, в контексті нової – компетентнісної парадигми вищої професійної освіти майбутніх фахівців-музикантів, фахову, зокрема, диригентсько-хорову підготовку студентів музичної академії слід розглядати як цілісну педагогічну систему, спрямовану на набуття ними необхідних професійних компетенцій через засвоєння системних знань, умінь та навичок не тільки в галузі хорового мистецтва, співу й диригування, методики роботи з хором та організації хорових колективів, але й в галузі арт-менеджменту, що сприяє розвитку їх особистісних якостей як сучасних арт-менеджерів. Динамізм системи означеної підготовки, як засвідчує наш власний педагогічний досвід у різних типах вищих мистецьких закладів, забезпечується впровадженням нових освітніх технологій, включаючи технології арт-менеджменту, які забезпечують розвиток творчої індивідуальності студентів як конкурентноспроможних фахівців-музикантів.

Вважаємо, що моніторинг якості професійної, зокрема, диригентсько-хорової підготовки фахівців-музикантів доцільно здійснювати за певними критеріями, серед яких:

– пізнавально-цільовий (показники – наявність стійкого інтересу до професійної – диригентсько-хорової діяльності, особистісної потреби у фаховому самовдосконаленні в якості керівника хорового колективу та арт-менеджера, бажання плідно працювати з хоровими колективами);

– організаційно-регулятивний (показники – виявлення здатності до музично-педагогічної та креативно-творчої комунікації; міра використання сугестивного впливу та встановлення толерантних стосунків з учасниками хорового колективу, вияв творчого підходу до вирішення завдань з арт-менеджменту);

– виконавсько-вольовий (показники – наявність музично-фахового та методичного тезаурусу; здатність до їх застосування у навчально-дієвих формах роботи; виявлення лідерських якостей при застосуванні арт-технологій);

– креативно-праксеологічний (вияв творчої уяви та фантазії у створенні художньої інтерпретації хорових творів; ініціативність у спонуканні учасників хорового колективу до творчого самовиявлення у процесі хорового співу; здатність до творчого застосування в практиці роботи з хоровими колективами набутого досвіду з арт-менеджменту).

Висновки... Запропоновано інноваційну модель розвитку творчої індивідуальності майбутніх фахівців-музикантів у процесі їхньої професійної, зокрема, диригентсько-хорової підготовки у вищому мистецькому навчальному закладі шляхом застосування теорії та технологій арт-менеджменту з метою формування в них відповідної фахової компетентності. В перспективі потребують подальших розвідок питання, що стосуються конкретизації змісту кожного з управлінських етапів, притаманних професійній діяльності фахівця-музиканта як арт-менеджера; виявлення основних типів його управлінських завдань; розробки методики діагностики рівнів здійснення ним функцій професійної діяльності в галузі хорового мистецтва.

Використана література:

1. Амбросов А. Громадська оцінка якості бізнес-освіти / А. Амбросов, О. Сердюк // Синергія. – 2003. – № 3. – С. 25-29.
2. Арт-менеджмент как вид управленческой деятельности в сфере искусства и культуры: учебн. пособие / Под. ред. Н.И. Аксютки, Е.А. Макаровой. – Мн. : Современная школа, 2009. – 131 с.
3. Асаинова М. В. Формирование профессиональной компетентности менеджеров социально-культурной деятельности в вузах культуры и искусств: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. / Майя Викторовна Асаинова. – М., 2005. – 234 с.
4. Петров А. Профессиональная компетентность: понятийно-терминологические проблемы / А. Петров // Alma mater. Вестник высшей школы. – 2004. – № 10. – С. 6-10.
5. Пометун О. І. Теорія і практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики. – К. : К. І. С., 2004. – С. 16-25.
6. Татарнікова А. А. Сутність професійної компетентності майбутніх фахівців-музикантів з арт-менеджменту / А.А. Татарнікова // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2016. – Вип. 143. – С. 250-255.
7. Boyatzis R. The competent manager / R. Boyatzis. – New York: Wiley, 2005. – 406 p.
8. Carr D. Questions of competence / D. Carr // British journal of educational studies. 1993. – Vol. 41. – №3. – P. 34-38.
9. Key competencies in Europe. Report of the symposium. – Strasburg, Council for Cultural Cooperation, 1997. – 60 p.

Татарнікова А.А.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ ИНДИВИДУАЛЬНОСТИ МУЗЫКАНТА-ПРОФЕССИОНАЛА В ПРОЦЕССЕ ВУЗОВСКОЙ ПОДГОТОВКИ В КОНТЕКСТЕ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА

В статье обоснованы перспективы развития творческой индивидуальности музыканта-профессионала в процессе его вузовской, в частности, дирижерско-хоровой подготовки в контексте идей компетентностного подхода. Раскрывая суть основных понятий этой новой образовательной парадигмы, автор концентрирует внимание на значимости формирования профессиональной компетентности будущих музыкантов по арт-менеджменту в процессе

обучения в музыкальном вузе. Обоснована сутність і специфіка професійної компетентності майбутніх музикантів по арт-менеджменту як соціально значимого новообрання їх особистості, яке функціонує в єдності управлінської, сервісної, лідерської і персональної компетенцій. Висунута ідея про необхідність розробки інноваційної моделі організації вищого музичного освіти шляхом впровадження нових освітніх технологій, зокрема, технологій арт-менеджменту.

Ключевые слова: професійна підготовка, майбутні музиканти, арт-менеджмент, професійна компетентність по арт-менеджменту, формування професійної компетентності по арт-менеджменту.

A.A. Tatarnikova

THE PERSPECTIVES DEVELOPMENT CREATIVE INDIVIDUALITY OF SPECIALIST-MUSICIAN IN THE PROCESS OF UNIVERSITY TRAINING AT THE CONTEXT OF COMPETENCE APPROACH

The article justifies the perspectives of development of creative individuality of a specialists-musicians during higher school, including conductorial and choral training in the context of the ideas of competence approach. The author is focusing on the importance of the professional competence formation of future musicians on arts-management in the process of learning at the musical College, disclosing the essence of the main concepts of this new educational paradigm. The main point and peculiarities of professional competence of future musicians are justified in art-management as a socially significant growths of their personality. It determines their substantive and functional and role knowledge towards the effective management of creative processes in the society of market economy and ability and readiness to the practical implementation of art-technologies in the field of musical art, the presence of the necessary motivation and experience artistic and creative activities. It is demonstrated that professional competence of a musician art-management is functioning in the unity of administrative, service, leadership and personal competencies. It is justified that the new competency is based on the paradigm of higher education in the context of conductorial and choral training of future specialists-musicians. It should be seen as a complete pedagogical system, which is aimed at the acquisition of the necessary subject competence. This will contribute to learning the system of knowledge, abilities and skills not only in the field of choral art, singing and conducting, methods of working with the choir and the organization of choirs, but in the plane of the art of management. It determines the development of their personal qualities as the modern art-managers. The creation of an innovative model of development of creative personality is proposed of future specialists-musicians in the process their professional, as well as conductorial and choral training at the higher art school. The theory and technology are used in the art management in the formation of their respective professional competence.

Key words: professional training, future specialists-musicians, art-management, professional competence of art-management, formation of professional competence.

Подано до редакції 23.10.2017.

УДК 378.011.3-051:785

© 2017

Чорніта Р.Б.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СМАКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті висвітлено теоретико-методичні основи формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментального навчання. Окреслено роль особистісних художніх смаків і професійних уподобань. Розглянуто основні методи формування художнього смаку студента-баяніста в процесі інструментально-виконавської діяльності. Інструментально-виконавська підготовка трактується як багатокomпонентний, цілісний процес художньо-творчого розвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва, спрямованого на оволодіння ним певною системою музично-теоретичних знань та практично-виконавських умінь і навичок.

Ключові слова: інструментальне навчання, баянне мистецтво, художній смак, виконавська майстерність, музична тканина.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах соціокультурних трансформацій, що мають місце в сучасному суспільстві, з новою силою набуває актуальності проблема формування художнього смаку майбутнього вчителя музичного мистецтва. Однією з причин відновлення уваги до окресленої проблеми є активне поширення серед молоді масової культури, зорієнтованої на спрощене та примітивне відтворення соціокультурної дійсності. Масові стереотипи наполегливо поширюються через усі мас-медіа та позбавляють молоду людину змоги повноцінно та цілісно сприймати світ, формувати власні переконання, погляди та систему ціннісних орієнтацій, що є невід'ємною вимогою у становленні молодого особистості. Формування художнього смаку є одним із найбільш складних завдань естетичного виховання, успішне здійснення якого є найважливішим критерієм ефективності всього виховного процесу загалом. Художній смак і створені на його основі твори мистецтва становлять реальність естетичної свідомості людини. Почуття й розуміння краси, художній смак потрібно послідовно формувати, виховувати, розвивати. Природно, що для правильної, цілеспрямованої діяльності з формування художнього смаку необхідно як перетворення самої дійсності за законами краси, так і